

Perben az örömért

G. Szabó László versei

Az első kérdés, amit fel tettem magamnak a kötet (Táncsics Könyvkiadó) végigolvasása után: vajon melyik generáció nevében kerül a szerző. A versgyűjtemény érzelmi grafikonjának egyik periódusa ugyanis bőhón fiatal, más viszont fáradtan-kóros hangvételtől a 42 éves költő tollához. A gravitáció, melynek „ős parancsa” megfellebbezhetetlen, egy ponton a csüggedés szimbólumává csontosodik: „ereszkedünk a sir felé”. Honnan? Miért? Még szerencse, hogy a hangulat nem ver gyökeret mélyebb eresztékekben, hiszen bízarr el-lentmondással feszülne a kötet uralkodó alaptónusával.

Az első kérdést értelem (és szem!) — nyugtató derű követte: a *Perben az örömért* költeményeiben az olvasó nem fullad a szavak logikáinak útvesztőibe, sorai görbülékenyek, simák, könnyen verselőre vallanak. Önkéntelenül is eszembe juttatta: modernség ide, modernség oda, azért még nem *bűn a tetszetős rimelés!* Kiváltképp a szonettekkel bánik bőkezű-gyakorlott maece-násként, s általában a rövidbebb lélegzetű, futó indulatokat, egykedvű konstata-lást, vagy kamaszosan hevülő pillanatokat (ilyenekben gazdag a kötet első része) ragadja meg a hősinszárnyú képzelet bravúros futamai-val. Ezekből indulva kell mértékegységért kutatni a *tartalmi súly* érzékelésére. A „lepkék táncra vizen”,

„sohasem volt asszonyok ka-caja”, „fűge tavasz bokáz” soroktól a semmi ágával in-cselkedő Nővő-fogyó verstől menetjegyet váltva az olvasó *első tartalmas-öröm állo-másra a családi harmóniába érkezik. A Nyugtalan éjsza-ka meg a Ti hármán hang-neme szabja meg az öröm áramkörének ezt a szakaszát. „Legjobb itt... S én mégis frissen kelek még annyi vár rám... e viharokkal leskelő világban, hogy meg-őrizzem ezt a szigetet, hol a Holnap vert gyökereit”. Az első stáció tehát sziget, pe-ronján szubjektív vallomás az én-boldogságomról.*

Evidens és megnyugtató az útjelző tábla az én-örömtől a közösség öröme felé. Nyoma sincs már a szigetnek. Az *Ecce homo* ciklus — ha bölcs szkepszissel oda is vil-lantja a homo sapiens tri-viális lehetőségét — végered-ményben mégis csak a győz-tes embert dicséri a csilla-gokat, világűrt ostromló ész-technika-akat tulajdono-sát. (Vörös zászló a holdon, Ikarusz győzött, Ecce homo.) A sziget-állapotban még ki-sértő szerpentin lehetőség fu-tó nosztalgiaá vá tikkad, az út sztrádává szélesül. Pártállás, magyarság. „Magyarnak lenni”, magyarként itthon, magyarként külföldön. G. Szabó nem bír semmit az esetleges-szerűsége, pártál-lást, magyarságot a történe-lemből indokol. Igaz, ma már nem reveláció a Dózsa-rokonsággal, farkas-szemű

kuruc harcosok lobogásával, negyvennyolcas örökséggel, tizenkilences proletártavas-szal ideidézni, manak, je-lennek, hogy a történelem konzekvenciájából fa-kad az igaz hazafiság. Mégis a dátum, mely a vers végén figyelmeztet (1956 november) meglehetősen in-dokolja: ez ügyben sohasem lehet kötődni eléggé a Pető-fi Sándor-i, Ady Endre-i, József Attila-i örökséghez. Hová vezet még az út. Megtelnek a sorok *toluló gondolatokkal*, szélesednek, hõmpolyognak, zuhatagga ér-nek a szavak, filozófikus perbe szállnak az örömért. A végállomásra egy sóhaj-tás vezet tovább: „Jobb híján fűt a bölcsesség.” Aki követ-te a poétát idáig, idejével most pilledő tétovasságra, szusszanásnyi körül-vissza-pillantásra nem sáfárkodhat. És még egy hang a 74 versből, a klasszikus harmó-nia-rendben komponált sok-hangzatból: A FÉNY. Így, csupa nagybetűsen, minden jelző híján. Garamkövesdi Szabó László első kötete 1944-ben *Fény nélkül* cí-mel jelent meg — alnéven. Az ő költészete is rokon azokkal, akiknek útja fény-telenségből ered, s a csupa-nagybetűs fény felé tart: egyszerű szimbólum. Kicsit szegedinek is érezzük — a felszabadulást követően itt dolgozott újságíróként, 1947-ben itt adták ki második versgyűjteményét a *Jégkor-szakot* —, lapunk is közli verseit.

NIKOLÉNYI ISTVÁN

BODA ISTVÁN

Szertartás

A határ
most csupa zengés.
Énekelnek a szekerek.
Törékeny emlékek
libegnek a szélben
s a gyalogutak föld-nehezek.

Az én verejtékem is omlik
a gyöngyház-színű fényben.
Vonulnak a tájak
a nyárfák, az akácok
valami szelid menetelésben.

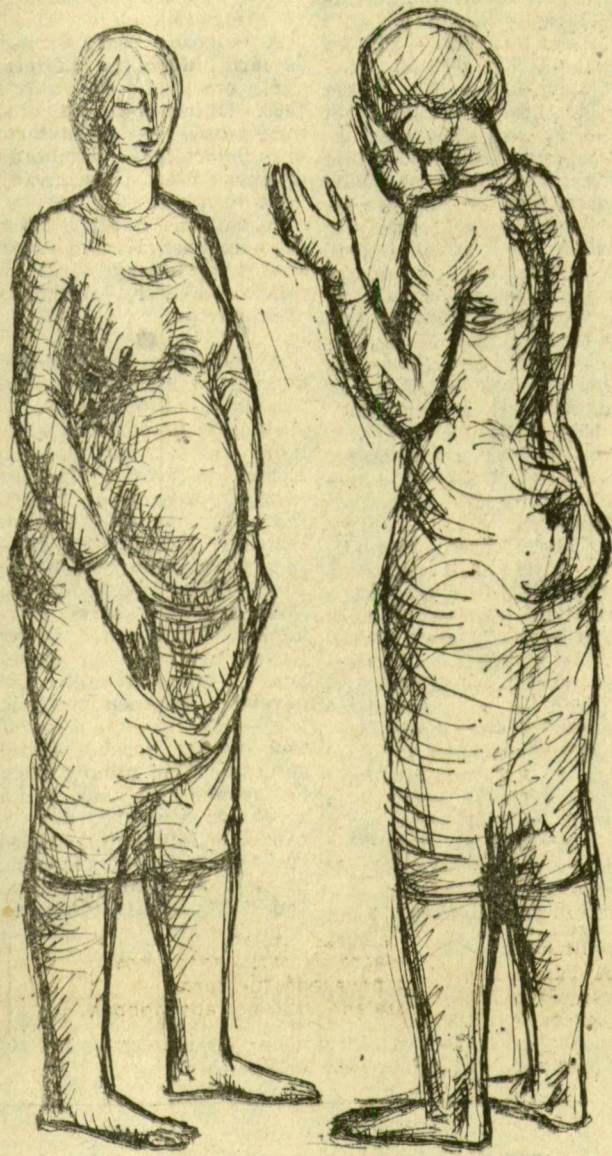
S vonulnak a titkok
s vonul az ég-fényű sereg.

Só-nehéz ingek suhognak,
elnehezült arcok fényében
a mindenség áhitata remeg.

Ó szelid föld
csókoltam hányszor az orcád.
Most már learattak,
tarlók fölött szállong az árnyék,
emlékeim asztagját is széthordták.

Megyek a dűlőutak csendjében
harmatok illatát őrzi a markom.
Előveszem a szívemet
s a napfény oltára előtt
a magasba tartom.

S míg fényeket ontanak a szelek,
lassan leborulnak a tengeriszálak
s elvégzik helyettem is
hétköznapi szertartását
a hazatérő áldozatának...

Gera Katalin
szegedi
szobrászművész
rajza:
Látogatás

Vinkler László: Összehasonlító biográfia

Michelangelo 24 éves, amikor az első Pietát faragja. Ugyanilyen idős Rafael, amikor Sirbatételét megalkotja. Madarász Viktor, amikor Hunyadi László siratását festi. Munkácsy Mihály, amikor a Siralomházat komponálja. Picasso, amikor a Halott Harlekin rajzolja-fest. A rendeltetésesszerű tragédia a központi eszme valamennyi említett műben.

Véletlen-e ez? Véletlen-e, hogy ezek az időkben, térben, felfogásban, stílusban egymástól oly távol eső alkotók — a neveket és a műveket még egy sereg példával folytatni lehetne — ilyen fiatalon, mondhatnánk, művészi erejük első nagy próbáján, ennyire rokon témájú, ennyire hasonló tartalmú műveken dolgoznak? Aztán véletlen-e, hogy eltelik néhány év, s a 27—28 éves művészek alkotásaiban a figyelmes vizsgálódó ismét hasonlóságokat, azonosságokat fedezhet fel. Michelangelo ennyi idősben faragja ki Dávidját, ezt az erejét érző, harcra felkészült férfit, Rembrandt 27 évesen festi ugyanilyen szellemű Ónarc-képet, s ilyen Dürer 27 éves korában — úgynevezett madridi — Ónarc-képe is. Véletlen-e ez? Vagyis véletlen-e az életkor és a művészi temati-ka összefüggése?

Vinkler László festőmű-vésznek, a Szegedi Tanár-képző Főiskola tanárának a rajztanszék legutóbbi kiállít-ásának reprezentatív katalo-gusában megjelent nagy tanulmánya ezt vizsgálja. A dolgozat jelentősége messze túlnyúl az alkalmi. Problé-maalkotásának érdekessége, új-szerűsége és eredetisége, bi-zonyításának ereje és ele-vensége szükségessé teszi, hogy a nagyobb nyilvános-ság figyelmét is felhívjuk rá. A tanulmányból egy új-szerű és termékenynek ígér-kező kutatómódszer, az úgy-nevezett összehasonlító bio-gráfia körvonalai bontakoz-nak ki.

A képzőművészeti iroda-lomban eddig is találhattunk szétszórt utalásokat az élet-kor és a tematika, a mon-danivaló és az alkotásmód bizonyos összefüggéseiről. Megjegyezték például, hogy a művészek ifjúkorban éle-sen kidolgozzák munkáikat, öregkorban viszont lazán, oldottan dolgoznak. Ezek

azonban csak rapszódikus ráérzések voltak egy való-ban létező problémakörre. Jelentőségének megfelelően maga a problematika elő-ször a szegedi szerző tanul-mányában vetődik fel, s itt kap részletes, következetes kidolgozást, bizonyítást. A szerző több évtizedes kuta-tásainak eredményeit össze-géző dolgozat négy alkotó-művész, Michelangelo, Dür-er, Rembrandt, és Picasso pályáját követi végig és ha-sonlíttja össze, s hatalmas példatárrel, meggyőző érve-léssel bizonyítja, hogy a

művészi alkotás nemcsak a kor és az egyéniség, hanem az életkori sajátosságok függ-vénye is. A tanulmány be-mutatja és elemzi a négy al-kotó munkásságában azokat a közös életkori vonásokat, amelyek a művekben a té-mától a formáig kimutatha-tók. Elemzéseinek eredmé-nyeként kilenc olyan periódus-t különböztet meg a négy művész munkásságá-ban, amelyeknek bizonyos eszméi, kifejezésbeli egysé-ge, rokonsága, hasonlósága vitathatatlanul bizonyítható.

ÓKRÓS LÁSZLÓ

Csernák Árpád:

Nyugodj meg, Jan

A szerző a Szegedi Nemzeti Színház fiatal művésze. Középiskolás kora óta rendszeresen ír. Ez az első műve, amely nyomtatásban megjelenik.

Poros kis falvakon, pusztákon, ultramodern városrészekben, fenyőerdőkön hajtottunk keresztül, amíg Varsóból Radonba értünk. A nap a fenyőfák mögé bukkott. Esteledett, és még nem tudtuk, hol fogunk aludni.

— Valahol a város szélén — tanácsolta Péter — ...ott szívesebben látják az embert... Bár itt, Lengyelországban mindenütt szeretettel fogadtak, amikor megtudták, hogy magyarok vagyunk — ...meg egyszerűbb is — folytatta Péter — ...egy ház; egy család... valahogy természetesebb az egész... hogy néz az ki, ha bemegyünk egy ötemeletes házba, csöngetünk... mondjuk a harmadik emelet, ötös ajtón, kijön egy néni, aztán mi azt mondjuk: „Kézicsókó-lom, szeretnénk itt aludni...”...képzeld el, ha anyádhoz beállítana egyik este négy ágrólsza-kadt, lengyel, és azt mondaná: „Szeretnénk itt aludni”... — mondta röhögve Péter, és úgy hátba vágta Imrét, hogy ugrálni kezdett kezé-ben a kormány, és a kocsi egy darabig kacszáva csúszkált az aszfalton.

— Itt a kocsi-ban mindig feltámadsz — mondta Imre, miután sikerült egyenesbe hozni a kocsit — ...annyi hülyeséget tudsz dumálni... énekelj...arra legalább nem kell odafigyel-ni... — és Péter megfogadta a tanácsot; len-gyel népdalokat kezdett énekelni. Kati, mintha jelen se lenne; nagy fekete szemei fűrkészőn, mohón figyelték a tájat.

Ahogy kiértünk a városból, egyre ritkábbak lettek a házak, és egyre kisebbek. Utunkat nyírfák szegélyezték. A nap már teljesen eltűnt, csak a gözölgő földet, a fák szegélyét, és egy kis szürke ház kontúrjait festette pirosra. Mint-ha minden vérezne.

Megálltunk a ház előtt, és kiszálltunk. Csönd volt. A forró levegőben minden állt, és rob-banni készült. Összereztem, amikor Péter be-

csapta a kocsii ajtaját. Egy darabig bambán és tehetetlenül álltunk, szívtuk a sűrű, párás le-vegőt, aztán elindultunk a ház felé.

Közelről sokkal barátságosabbnak látszott. Nagy, félrecsúszott teteje alól, mint mélyen ülő szemek néztek ránk az ablakok. A házat kö-zében boltíves átjáró választotta ketté. Kétol-dalt szüette deszkaajtó. Eppen kopogtatni akar-tunk, amikor egy asszony fordult be a ház sar-kánál, és felénk közeledett. Jobb kezében egy vödört hozott szünültig tejfel, ami ebben a fu-rca, koraesti megvilágításban valószerűtlenül fe-hérnek tűnt. Látszott, hogy friss fejés. Amikor az asszony közelebb ért, ránk mosolygott, aztán kedvesen invitált bennünket a házba. Azt sem kérdezte; honnan jövünk, mit akarunk. Bizto-san voltak már hozzánk hasonló vendégei. Sze-liden mosolygott ránk, miközben könyökével belökte az ajtót. Éleset nyikordult. Előreenge-dett bennünket, és közben állandóan rajtunk tartotta mosolygó matt szemét.

A vödört a deszkapadlós szoba közepén álló durvafaragású asztalra tette, aztán apró léptek-vel elsietett, és nemsokára hat darab égetett agyagkorsóval tért vissza. Friss kenyeret sze-gett — előtte késével a kenyér aljára keresztet rajzolt —, majd azt mondta, hogy merjünk ma-gunknak a fejből. Nem sokat kértünk magun-kat, hiszen utoljára Varsóban ettünk. A meleg, habos tej és a puha kenyér mindnyájunknak ízlett. Némán ültünk és ettünk. Csak az agyag-korsók koppanását lehetett hallani az asztalon, vagy amikor a vödör széléhez koccantak. Szür-csöltük a tejet, nagyokat haraptunk a kenyér-ből. Néha találkoztunk a tekintetünk egymással, és az asszonnyal: széles, csontos arca volt, vas-tag orra, és rövid, szőke haját hátul egy fura, ügyetlen kis kontyban kötötte össze. Százaszeg-letén és szemesarkában elégedett kis mosoly bújkált. Különösen ez a fura, fejbőrzsibbasztó mosoly mindnyájunknak ott vibrált az arcán. Péter néha félhangosan is elröhögte magát az

evés gyönyörűségétől. Kati szemében csodálko-zás és ijedtség. Szája elégedetten mosolygott, de a szemében mindig volt valami szomorúság. A fekete deszkapadlón friss csirketoll és krumplihéj maradványait lehetett látni. A szo-bában még öt magas, szürke lepedővel elfüg-gönyözött furcsa vaságy állt, és egy ütött-kopot kredenc.

Eppen azon kezdtem tündönni; vajon miért vannak elfüggönyözve az ágyak, amikor az egyik lepedő félrelebbent, és egy torzszülött fiatalember mászott elő, esetenlül leült az ágy szélére, két befeléforduló csámpás lábfejét egy-másra helyezte, ügyetlenül beletúrt kócos, fekete hajába, aztán az ölébe ejtette kezeit és felsze-gen tördelni kezdte, ahogy a kisgyerekek szok-ták zavarukban. Quasimodo — gondoltam hirtelen. Mindig ilyennek képzeltem el a notre dame-i toronyőrt. Egyszerre mindnyájunk ke-zében megállt a korsó. Egy percig döbbenet néztük. A hirtelen meglepetéstől nem tudtuk eltitkolni undorral vegyes csodálkozásunkat. Az egész emberen egyetlen egészséges, megnyugtató rész nem volt. Amorf púpjai között gub-basztott elrajzolt majomfeje, és kiguvadó, ijedt szemével meredten bámulta Katit.

— Pani... pani... — mondta tétova, nya-fogó hangon, és szeméből tehetetlenség, bocsá-natkérés, zavart remélet, és valami szeretet, vagy talán vágyódásféle áradt.

— Nyugodj meg, Jan... — mondta az asz-szony szelid hangon, aztán felénk fordult.

— Az egyik fiam. Két lányom van és három fiam. Már mind elment itthonról: férjhez men-tek, megnősültek, szakmát tanultak... van kö-zöttük egy élsportoló is, egy futó... csak ő lett ilyen — és szomorúan Jan felé nézett — ...vele a háború alatt voltam állapotos... 40-ben el-vittek a németek, és összerúgdosták a hasa-mat... — száraz szemével nagyon messzire né-zett: gyűlölet és fájdalom volt benné, de még-csak nem is könnyezett. Hallgattunk. Az asz-szony néha tétován Jan felé nézett, aztán, hogy a kínos csendet megtörje; felállt, összegyűjtötte kötényébe a morzsákat, kiszórta az ajtón, majd a kredenchez ment. A kredenc legfeljebb részén egy kép állt.

— Jadwiga Kralewna — mondta ünnepélyes hangon, amikor észrevette, hogy nézem. Néhány pillanatra tisztelettel állt a kép előtt, aztán to-vább tipegett.

Jan még mindig ugyanúgy ült az ágy szélén, és nézte Kati kedves, szőke fejét.